

ACC. N:R M. 15183: 1-21.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *O.W. Möller, H. Carlsson*
Härad: *Frosta m. fl.* Berättare: " " " "
Socken: *H. Carlösa, " "* Berättarens yrke: *f. d. lantbr.*
Uppteckningsår: *1960* Född år *1872 i H. Carlösa*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bad. s. 1-21.

N. M. 159

28/9-60

Varmbad.

ACC. N:R M. 15183: 1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

NM159

För att börja så långt borta i tiden vill jag här berätta om något min mor som var född 1830 i Hammeshög badade hon och hennes fyra syskon dels i östern sjön om sommaren och i Berbad om vintern. Om vintern i vöket i en stor badje. Det blev då i all enkelhet. Mor o far bodde i en stuga eller hus i Hammeshögs by. Det var ju i h. varbad inom hus. Detta badsystem var det vanliga vid denna tid bland allmoget här i Skåne. Dessa varmbad förekom ju alltså efter som arbetet var varje kväll eller en gång i veckan eller månaden. Naturligtvis även till större helger eller björningar. Ja, då som nu var det ju stora beredighets betonade familjer som badade oftare än andra och efter arbetets art.

Hammeshögs
m. i Fingel-
stads län.

Varmbad i inomhus 1870 - 80 tallet.

Vi voro i mitt hem Bok eröd och Ryskorn och när vi skulle bada vanligtvis om Lördagarna. Då tog man in en arbling stört beklja i köket eller Toätthuset. Sedan fick vi bada det i tur och ordning. Sven tjänarna blevo tillbjudna att bada. De som bad de mera smutiga arleten badade oftare. Vanligtvis badade de yngre gärna men de äldre endast till jul. Alla familjer hade inte samma badordning. Olika hörer badade inte på samma gång. Kvinns folk an badade först. Tjänarna som fönt in skriptet var dom vilka eller behövde bada. Då det behövdes listod de varandra vid badet. Badet försiggick om kvällen före aftonvardens rit 7 - till 8 Titra,

Handlin
Tavla bad.

I tvättkåset uppvärmdes badvattnet i
en inmurad stor gryta. Varmen här
fick vara nog för badet. Badvattnet i
kåset uppvärmdes på nötkjörens
ort där blev det ju alltid varmare än
i tvättkåset med 15-20%. I kåset 20-25 gr.
Grov salt tillsattes eller för dem som led
av "värk eller gift" Töll eller granris
solk. Tvättning med en mjuk borste eller
trasa var det vanliga. Man satt i badet
då för bejan var inte lång. För dem som
lido eller ville ha en kall avslutning
var det en som hällde kallt vatten öv-
er. En gammalt lakan var bra nog på
denne tid 1870-80 tallet. Frottebadlakan
fanns inte då på "Bondlandet" vet inte
om det fanns i Kläderna? Ja, för dem som
ville var en kopp kaffe efter maten bra.

Det är mig icke bekant att man fick låna
kyrka eller på annat sätt erhålla Bad i
staden. Men jag förmodar att dom kunna
fråå låna badkar av sina bekanta.

Bastu.

Bastubad är ju ett badrätt från Finnland
som i enstaka fall förekom i Vorrland
vid tiden av 1870 talit enligt en i mitt
hem tjänande jungfru. Nu är denna
badform vanlig även i Skåne t. ex. som
jag vet Gummastorps folkskola i Tärles
stad m. fl. Här får allmänheten bada Ba-
stu mot en billig avgift. Badet tillgår ju
så. Att en gryta med vatten hålles kokan-
de i ett litet mycket tät rum och den därav
leddade ångan var hela badformen enligt
"Beatas pigans" utsägo. Nu förhåller detta
med modernare anordningar för Bastu

På en del håll i landet isynnerhet norrut
 Bastubaderna dom enligt gamla rätter. Men
 när dom skall bastubada om inte själva e-
 ger bastu hemma får de rätta efter när
 Skollederna beredas vanligtvis varje Fre-
 dag. Nutida bastubad tillgår så. Ett från
 en ångpanna eller källarpanna inställs
 änga i ett tätt rum en eller flera perso-
 ner bitlar i ångrummet en viss tid efter som
 dom väl. Sedan kan dom ta en kall el-
 der varm drink efter. Tid för badet är fö-
 mältiden.

Bastubad försigick i gamla tider efter
 belou liksom vid sjö eller markbad. Alla
 fysiskt friska personer bastubada. Som-
 tids hemma eller hos andra grannar
 eller gods vännar. Ja man händer sig
 även av detta bad både en ny människa.

Helt obekant
 även här

Kallbad.

För dem som bor i närheten av en kjo är det ju det bästa sättet att kallbada. Men alla tiders kallbad är saltjöbadet. Dessa bad som av friska personer börjas när vattent är 16-20° varm. Min moder talade om att dom började ömså från Hammehög till Sandtrammarsen vid Lilla Tidsommar tid för att där saltjöbada vid den för sin vilhet ryktbara sandstranden. Då kunde man inte få ett bad om jag dog som nu för de kom hos Piler det var på 30-40 talar 1800. Såväl kallbad i en Mergelgrav eller damm har i alla tider varit brukligt mer eller mindre av våra förfäder. I min barn dom badade vi barn i de Mergelgravar som voro på vängarna. Öven andra ungdomar från grannar

Badade i de graver som voro på Røkeröd
och Göljeröd Av en äldre personer. Bondfolks
Arbetare, Flåttor Pojkar badade gemensamt
om kvällarna. Stadsbefolkning reste till när-
maste badstrand. Ring sjön och Bombo-
sjön voro de närmaste från mitt hem och dit
kunde hela familjen gå. Vid Mid-
sommar kunde dom till Övedskloster att kall-
bada. Vid Övedskloster var det alltid folk
färd Midssommardag för ortens folk och
de passade dom på att bada i sjön som
gick in till Parken. Särskilt vid den
1. 8. September kvällen. Vid norra Sten-
den var det lagom djupt för bad där var
sandstrand. Vid middagstid var det vanligt
att efter en varm svettig dag bada om
kvällen efter arbetets slut. Till om morg-
narna hade badade dom här i min och

I Ringbjön på djupaste stället cirka 18-19
mtr. I Vombbjön enligt gamle fiskaren
Lewné 20-25 m. Vombbjöns strand var one-
ka betydlig än Ringbjöns. Sedan bilarna
kom till oss det en omlupst leddur till bad-
veileystrend. Om det var för saltvatten
i vattnet på grund av dess närhet till
Nordsjön. Eller för de eyendomsliga for-
mationer som tilldelats av sanden. Det
var riktiga grottor. En del äldre folk
bada ikke kallvat och fick tom tvingas
till att bada varmbad. Enligt en tysk
"Fogel Blätt" frågade mejer Franz Joseph Leys
om Villhelms varför han badade. Villhelms
svarade. För att jag skall vara som Gam-
le Asterines Rysare bada. Jag har ikke
badat på många år. Han blev om jag
minns rätt 82 år med god hälsa.

Stämningen var för mera Blygsamma än
nu. De olika könen badade i ike tillsam-
mans. Inne ens som gifta för dem hade
icke badkläder då som nu. De första
som jag såg bada med badde, var vid
Bingisjön. Som en tioårs pojke var o. Alar
och Tor m. p. h. hörsade dit för att höra
den då så berömlade skrätt. Palm.
Det var Socialismens fader hade man då.
Hä var det ett sällskap som badade ge-
mensamt med badkläder på. Det växte
då allmän förvåning men vi fick då
höra att de varo från Lund för att se
att höra "Skreddar Palm". Detta var 1882.
Träl eller andra rengöringsmedel förekom
icke för källspel i Mergelgrav eller sjön
endast Tokebakar o. Hundubor hade man
med sig. Men en berg m. Kaffe o. smörgåsar.

15
10

Sedan Bilen Motorcycle trampock
pedalyklar som blev badlivet mycket
förändrat. Nu duger inte en st-gräs till
att hallbada i. Nu blir de badande
fina o brokiga badkläder o badar ge-
mensamt på vissa platser. På somliga
badplatser kan den röra med Bil än
de fram o Bilen kan så användas till
en o påklädning i stället för Badhus.
Nu kommer man ännu längre vägar till
eller Saltkjö o sälja olika turser efter
vark o en tycke. Ja så har badlivet
förändrat sig från anno 1830 till
nuvarande Tid. Jag undrar på om
våra efterkommande kan fara till
Mark eller Jupiter för att bada men
fordringarna och röjet stiger i oro
väkande grad. Men inkomst man nöje

Innan Bilen blev mera allmän kom
 mer jag ihåg. Än vid vissa Gallsjöbad
 var det små Badkyttar längs stranden
 där dom kunde o o påkläda sig.

Ballbadhus.

Här på min hemtrakt vet jag inte av
 att dom gjort några större anordning-
 ar. Vid Värtraby genomflyten en bäck
 eller Bråån. Der har dom för i tiden för
 djupa en del av Bäckens till en liten
 Badplats. Några anordningar för svamp
 eller gymnastik finns inte här på den
 det som jag vet av. Vid Ringsjöbaden Stör-
 by m.fl. är större anordningar L. o. R. Pers-
 sons Badkyttar m.m. Några Ballbadhus
 med besöngar Frampoliner vet jag inte
 av. Det är mera vid städer eller större bad-
 platser som det lonar sig att bygga.

vid större kaubadplatser finns det Post- och
Rang m. fl. anordningar. Dessa besynner-
heter kunde ju lätt illustreras m. foto
men det har jag inte. Ja baddivet var
tilltagit mycket om för tiden mot förs.

Badorter

Boas för i tiden flera än nu. Ramby
var en välbesökt badort såväl kall som
medelvarm bad serverades där. Den är
merlagd för flera år sedan. Men en vis
sa vill jag här nämna "Inbäddad bland
bergen så tyvarens ston med lummig
ger Boas som brydd om m." Ryd i Små-
land för en tyvande tiv. Ramby
som jag nämner bäst till därför att min
hustru låg där en månad i somras
i bad. Där är ju som bekant både en
allkalisk och järnkälla o medelvarm bad.

I Sverige var flera berömda badorter för
 Fortsatta de tre englands var det Park som
 var särskilt berömt för. De var dels vissa
 nya andra längre upp mer eller mindre be-
 räkna varav en del äro mestadels. Från
 min hemsträtt var det Romlösa Bygd
 Romneby i Bleking som mest besöktes.
 Badsäsongen varade från den 1. juni till
 slutet av augusti. Hälva högsäsongen
 var juli m. För dem som ledt av Reumatism
 ska eller värkbrutna sjukdommar var
 det ju endast Alodermiska bad o icke kall
 bad. Under vissa omständigheter ock
 av Rönners ordinationer även vatten
 från järnkällan vid Romlösa näro
 brun var det ett litet kasserat för
 "Kommissier" eller de som ledt av vissa
 ledgångs eller värkbrutna sjukdommar

På respektivas kommers behöstaad.
 Dessa fingo både mat & behandling från
 Alla badgäster där stodo under Brunnens-
 läkarens ordination. Borge gäst hade
 sina egna graderade glas med sugår.
 Detta var för att järnvattnet icke skulle
 komma i beröring med färderna
 Badstugan var en trä eller trä m.

Svinkeirighet

Ja. minnkunnig här inne i mellersta
 Spåne kunde man inte bli. En Bergsh-
 grav eller domus var det enda att lära sig
 simma i. Jag kommer ihåg när vi sjö
 som fundera på att binda en linna i
 den som skulle simma. De gick en på
 vardera sidan av gravens och höll i li-
 norna. Vi hade så en Svinblåsa be-
 dunn på ryggen i st. för simmadyna.

Detta var ju det Praktiska och det Teo-
 retiska häste vi i början därtill stod
 att man skulle göra liksom en gro-
 da gör i vattnet när kon kimmis.
 Sagen i min hemtrakt som kunde simma
 och jag inte av. Men de som bodde som-
 eller Pingstjön och kimmis. Jag
 själv kunde inte simma för än vid 20 års
 ålder. Då låg jag på Harellerskolans
 Skolepalms. Där fingo vi lära simma
 i "Bärten". Gymnastik o simning hade
 vi för löjtnant av Bureestam! Använde
 båda dom redan som femårs barn när de
 bodde i vid sjön. De x mina souflikor
 o m. har varit av sin pappa o mamma som
 hade en stuga vid Pingstjön. Nu har
 dom ju kimmisvisning i Skolans
 Före hade vi Horkdynor. Blåser Luftkuddar

Skoj här på landet hade vi i min ort en
 boinläsare som vi torvat sedan den var
 uppläst. Vi stoppade åter i som skran
 hade det var ju bara för roligtets skull.
 Som barn hade vi bara några flöjpar ören
 i bören. Liksaker fingo vi själva göra.
 Och så samlade vi en värdla flöjkar till
 att göra simdynor av. Så rydde mor dynor
 av stark simmeväv med Bandet. Här så de
 i skolorna började att undervisa i simning
 och delar mera kunniga kläde den sedan till
 tävlingar med "Flornborgar märket"
 som pris mm. Om det var Gynnastik i
 samband härmed är mig ej bekant.
 Inte heller bekant vil jag är i samband
 med simningen. Man hördt inte av att
 någon här från landet ritt till Klädernas
 Badinrättningar. Själva bada jag när

min kurstid var på Ramlösa krumm
både krus o Medesinska Karbad. Hans
simma då liksom groden. Nu är det an-
dra simtag efter nyare metoder.
Badantagningar.

Det var ju vanligt att sjuka värkbesatta
reste till de platser där det berömdes
varmbad. Dessa platser varo Ramlösa
Ryd i Småland o Boneby i Blekinge.
Dessa nu nämnda varmbadorter var ju
de vanligaste o närmaste från min
hemtrakt räknat. Jag minns särskilt
en gammal kvinna från Östra by som
en som led av Pneumatism som orlåde-
ren blev ordinerad att resa till Ram-
lösa. Hon var där tre år i rad men
annars var det vanligt med tre år
i följd. Hon blev betydligt bättre.

De som beuppsatt bada varmbad voro ju de
personer dels de som led av värk och de
som regelbundet badade för renlighet
och hälsans bevarande. Värmaste offentliga
Badanläggning är Hörby Ringsjöbad och
mig är bekant. Den blev till åren 1920-25
med en första enkel byggnad. Sedan sen
badgäster som mera allmänt dit blev
dit kom med flera byggnader. Postau-
rang m. f. l.

Medicinska och Hälsobad.

Var ju Tallarsbad det äldsta av mig kända
bad. Därför är det badade vi i mitt
namn Brannevad. Det lagade vår moder till
om vi hade fått ett s. k. "Byggnad" av typen
ning på stenar eller andra de nästanliga
tyngre bördor som då förekom vid od-
lingen av jord o skog. Sven arbetsfolket
fick kas.

Dessa Fallbehandlingar badades i den avlångs
 Belgian som vi hade för de vanliga far
 miljebadan. Det bestod i allmänhet
 av bukbad på kvistar av Tall. Gylltjebad
 Deatermi i förening med keta bad berve-
 radas vid Ramlösa halkobrunn. Deater-
 mi består ju av att lägga en Elektrisk
 stolta på där som det gör ont. Själva har
 jag haft en vård på mitt högra benä.
 efter ordinatörernas läkare. Jag fick en
 rekommendation i kvist på ordinera dr. Fremiseg
 Löberöd. Deatermi. Gylltjebad samt vanliga
 kallbad för dem som inte kunde bida kall
 sjöbad vid Rå. Detta beror på min
 hustrus visshet vid Ramlösa brunns
 och ordinerat av dr. Ljungdal 1898 då hon
 låg första sommaren där. Då var det främst
 belagt på de flesta Hus & Badstugor.

Badrum.

När jag o min hustru 1936 sålde vår i
Västerstads sock. varande gård Stavskull
så köpte vi ett hus i Löberöd benämnt
Villa Ljungnäs och som där inte var Bad-
rum ansettade jag ett badrum i detta
nymlige tvårummet i Källaren. Detta
var i förening med intäggning av värme-
panna. Detta hus var byggt 1923 då var
det en o annan som började intäppa bad-
o värme i nybyggda hus. Sombiga med
Bad i övre våningen. Detta i övre vånin-
gen passar ju mera för tjänstemän eller
kontorsfolk. I nedre eller Källaren för
de som har Trädgård eller annat smutsi-
gare göromål. I Storkäder o Storre som
heller inrättades badrum i nybyggen samt
även i äldre hus i medel och skett ca 1800 till.

Att här i orten av mig först nämnda var m.
badhus var i Löberöd. Det var i den s. k.
jons Nilssonsska vaskkvarnen. Där togs
varmvatten från ångpannan till ett
intill varande Badrum. Där serverades
då Bad för Damer o Herrar vissa dagar o
veckan torsdagar o fredagar för 75-1.00 Kr
utan tvål o Badlinne och utan Dusch.
De som ville ha en kalldusch efter ba-
det fingo de själva eller en annan stänka
kallt vatten på dom. Det var 1888 då
jag själv var av de första som använde
detta. Jag var anställd då i en affär i
Löberöd. Duschning var det många som
verkställde med en kilspruta. Det då
inte så många som badade då de skulle
betala. Ett bad var då lika med betalning
för ett helt dagsverk vid denna tid.